

O REALIZARE MUZEOGRAFICĂ IEȘEANĂ DE PRESTIGIU : EXPOZIȚIA ANIVERSATIVĂ 1848

MARIA HUMINIC-TECLEAN

Evenimentele anului revoluționar 1848 s-au sărbătorit într-o atmosferă de entuziasm, aniversarea a 125 ani de la revoluția burghezodemocratică având semnificația unei sărbători naționale, a sărbătorii iubirii de patrie. Dintre numeroasele manifestări științifice desfășurate la Iași în cinstea acestei aniversări s-a remarcat expoziția documentară, organizată și deschisă de Muzeul de istorie a Moldovei, în colaborare cu Arhivele Statului Iași.

Voința de dreptate socială și națională a poporului român este puternic reliefată în expoziție prin cele circa 450 piese muzeistice, dintre care 230 documente și obiecte originale, sculpturi, picturi, litografii etc. Structura tematică a expoziției este deosebit de bogată, cuprinzând următoarele probleme și idei :

— Dezvoltarea economică și socială a țărilor române în preajma revoluției (reliefarea faptului că revoluția de la 1848 a avut rădăcini adânci în realitățile economice, sociale și politice românești) ;

- Pregătirea culturală și ideologică a revoluției de la 1848 ;
- 1848 în Moldova ;
- 1848 în Țara Românească ;
- 1848 în Transilvania ;
- Făurirea statului național român 1859 ;
- Cucerirea independenței naționale a României 1877 ;
- Începuturile mișcării muncitorești și socialiste ;
- Crearea partidului clasei muncitoare, 1893 ;
- Mișcarea socialistă și forțele democratice la aniversarea semi-centenarului revoluției de la 1848 ;
- Răscoala țăranilor din 1907 ;
- Primul război mondial ;
- Înfăptuirea statului național unitar român, 1 decembrie 1918 ;
- 8 Mai 1921, transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român ;
- Din activitatea Partidului Comunist Român în anii 1922—1923 ;

— 1933 ;

— Partidul Comunist Român — conducător al luptei antifasciste și pentru apărarea independenței naționale ;

— 23 August 1944 — moment de răscruce în istoria României ;

— 6 Martie 1945 — Instaurarea puterii revoluționar-democratice a muncitorilor și țăranilor ;

— 30 Decembrie 1947 — Proclamarea Republicii Populare Române ;

— În anul sărbătoririi centenarului revoluției din 1848, clasa muncitoare și-a făurit partidul unic marxist-leninist ;

— România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, în cadrul cărei teme am prezentat și dezvoltarea industrială, agrară, social-culturală a municipiului și județului Iași.

Textul introductiv al expoziției îl constituie aprecierea tovarășului Nicolae Ceaușescu privind caracterul și conținutul revoluției de la 1848 : „Evenimentele revoluționare din 1848 au avut un caracter unitar în toate țările române. În centrul lor se afla pretutindeni desființarea servitutiilor feudale și eliberarea țăranimii iobage, introducerea libertăților democratice burgheze, scuturarea dominației străine și realizarea unității și independenței naționale — obiective democratice care interesau cele mai largi pături sociale, corespundeau năzuințelor afirmării de sine stătătoare a națiunii române“.

Moștenirea prețioasă a ideilor originii latine a poporului nostru, a continuității lui neîntrerupte la nordul Dunării, a unității limbii, obiceiurilor, a unității „neamului Moldovenilor, Muntenilor, Ardelenilor, cari cu toții cu un nume de obște Români se cheamă“ — cum scria Dimitrie Cantemir — este reliefată muzeistic prin materiale documentare referitoare la activitatea științifică a cronicarilor moldoveni, munteni, a Școlii Ardelene. La loc de cinste stau portretele lui Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir, sintetizînd parcă ideea, ce o afirma mai târziu Nicolae Bălcescu, că „unitatea națională fu visarea iubită a voinzilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care intrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumii“.

Năzuința de libertate socială și națională a poporului nostru — caracterizat de Friedrich Engels ca avînd o „vitalitate națională nesălbăticită“ — se manifesta puternic la sfîrșitul secolului al XVIII-lea prin răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan („Horea a devenit... simbolul renașterii Daciei“, după cum aprecia Karl Marx) și prin ridicarea revoluționară a poporului în 1821 sub conducerea lui Tudor Vladimirescu.

În expoziție sînt prezente numeroase materiale originale referitoare la principalele aspecte ale situației social-economice și politice din țările rămîne în primele patru decenii ale secolului al XIX-lea, cînd se accentuează anacronismul regimului feudal. Sînt deosebit de semnificative documentele care prezintă : citimea datoriilor locuitorilor pe 1848, extractul „obștesc“ privind încasarea dărilor pe 1840, menționîndu-se că birul se ridica la suma de lei 5 169 192, jalbe ale țăranilor diverselor sate care se plîng că au ajuns din cauza asupririlor boierilor „mai ticăloși decît niste robi“, rapoarte către isprăvnicii și Ministerul

de interne al Moldovei privind refuzul țăranilor de a lucra „zilele boierescului după așezămint“, împotrivirile și răzvrătirile țăranilor, a șavgăilor de la ocnele de sare (1843) etc.

Importantă este afirmarea noului și în expoziția noastră există o serie de documente originale care atestă interesul pentru dezvoltarea unei industrii : cereri către domnie care solicită privilegiile pentru înființarea de mori mecanice în Moldova, fabrică de hirtie lângă Piatra Neamț, de a face exploatare miniere în munți, de a se construi „drum de fier“ în Moldova etc. De asemenea, un grup de materiale documentare demonstrează stringerea relațiilor economice cu Transilvania și cu Țara Românească : Condică de însemnări pentru trecerea de cereale în Transilvania, Jurnalul Sfatului administrativ al Moldovei din 1839 în legătură cu unirea ocnelor Moldovei și Țării Românești și documentul, deosebit de important, privind Convenția de unificare a vămlor dintre Moldova și Țara Românească (1846).

În cadrul pregătirii culturale și ideologice a revoluției de la 1848 sint reliefate, documentar, momente și personalități ale culturii românești care au contribuit la răspîndirea ideilor de dreptate socială și națională în masele largi. Alături de fotografiile lui Gh. Asachi și Gh. Lazăr, ctitori ai învățămîntului național în limba română, există un remarcabil grupaj de materiale documentare care demonstrează activitatea intelectualilor progresiști pentru ridicarea conștiinței maselor la treapta înțelegerii că numai prin luptă continuă, perseverență, fermă, se poate asigura propășirea patriei. Dintre materialele expuse cităm : actul de înființare a Academiei Mihăilene din Iași, 1835, fotografiile unor profesori străluciți care au ținut aici lecții ca Gh. Barițiu, Ion Ghica, Eftimie Murgu, „Cuvînt pentru deschiderea cursului de istorie națională în Academia Mihăileană“, rostit de M. Kogălniceanu în 1843, în care, cu clarviziune istorico-politică, marele patriot afirma : „Eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc, unde se vorbește românește și ca istorie națională, istoria Moldovei, a Valahiei și a fraților din Transilvania“. Fotocopiile de pe o serie de materiale documentare și ilustrative (scrisoarea lui Al. I. Cuza către Gh. Lambrino din iunie 1846 în care se vorbește, aluziv, despre membrii „Asociației patriotice“, o pagină din proiectul de constituție redactat de Ion Cămpineanu, în al cărui preambul sint înscrise Unirea și Independența țărilor române, imaginea întîlnirii dintre revoluționarii moldoveni și munteni la Mînjina în 1845), precum și expunerea unui grupaj de publicații progresiste românești („Dacia literară“, „Propășirea“, „Magazin istoric pentru Dacia“, „Gazeta de Transilvania“) vin să completeze imaginea efervescentei mișcări culturale și ideologice din acești ani.

O impresionantă hartă, care marchează principalele centre revoluționare din Europa anilor 1848—1849, situează țările române în contextul revoluționar al „secolului naționalităților“, materialele documentare demonstrînd marele adevăr afirmat încă de atunci, cu deosebită luciditate istorică, de Nicolae Bălcescu : „Revoluția română n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără altă cauză decît voința întîmplătoare

a unei minorități sau mișcarea generală europeană. Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sînt opsisprezece veacuri de trude, suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși“.

Un loc deosebit în expoziție îl ocupă prezentarea anilor revoluționari 1848—1849 în țările române. Moldova, ca punct de pornire a evenimentelor revoluționare, este bine reprezentată documentar prin numeroase dosare originale din Arhivele Statului Iași, manifeste, foi volante etc. Astfel, atrag atenția documentele ce atestă teama ocîrmuirii față de activitatea „răzvrătitoare“ a unor tineri ca V. Mălinescu, T. Rășcanu, T. Sion, T. Durmuz, I. Lambrino, N. Istrate, C. Racliș ș.a., împotriva cărora se iau aspre măsuri pentru că „au insultat“ ocîrmuirea, pentru că la moșia Holmul din ținutul Vaslui „se făcuse adunare de răucugetațori, care s-au înarmat cu scop sumet împotriva stăpînirii“, pentru ca să nu părăsească țara sau, pentru alții ca M. Kogălniceanu și Costache Angonescu să nu intre în țară, pe alții să-i aresteze, să se întărească paza graniței etc. Alături de aceste materiale sînt expuse documente originale care prezintă starea de agitație a unor sate din Moldova, țăranii fiind numiți „tulburători ai liniștii“ și împotriva cărora stăpînirea lua aspre măsuri pentru că îndrăzneau să se plîngă („obișduiri și cumplite bătăi ce suferim“).

Expunerea unui important număr de foi volante și broșuri conținînd pamflete și manifeste demascatoare a regimului politic, plin de abuzuri și silnicii, instituit de domnitorul Mihail Sturza, are menirea să completeze imaginea tabloului social-politic al anului 1848 în Moldova. Au circulat atunci versurile înaripate ale lui V. Alecsandri intitulate *Deșteptarea României* — o adevărată marseieză a românilor — precum și altele ale căror autori nu se cunosc: *Bărbăție și Unire, Cătră moldoveni, Stihire pentru săptămîna patimilor a Patriei, Crezul domnului, Mihai, La voix de la patrie* ș.a. Se distinge revoluționarul manifest intitulat: „Fraților“ semnat de 17 patrioți, între care C. Negri, Alecu Cuza, frații Alecsandri — document ce constituie un puternic act de acuzare a regimului lui M. Sturza și care se încheie cu o hotărîre de nestrămutat: „Fraților... Unire și Bărbăție... Avem dreptul de a face îmbunătățiri în țara noastră, căci sîntem stăpîni pe pămîntul nostru!... Avem dreptul la sfînta datorie de a fi Români adevărați și numai Români după atîtea veacuri de durere și de ticăloșie! Cauza noastră este sfîntă!“. În grupajul de materiale la această temă se remarcă, în mod deosebit, broșurile revoluționare ale lui M. Kogălniceanu (*Protestație*) și V. Alecsandri (*În numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu!*), precum și un desen alegoric, caricaturizat, din 1848, referitor la „nelegiuitul“ domn Mihai Sturza.

Sînt expuse extrase ample din documentele programatice ale revoluției de la 1848 în Moldova: *Petițiunea-Proclamațiune, Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei, Dorințele Partidei naționale în Moldova care cuprindeau o vastă problematică economică, social-politică, culturală, administrativă, militară* etc. În viziunea unei dezvoltări de-

mocratice a patriei, unită în granițele ei firești, Unirea fiind „cheia bolții fără de care s-ar prăbuși tot edificiul național“. Această pregnantă prezență documentară are ca ambianță complementară o serie de materiale ilustrative: fotografiile militanților de seamă ai revoluției în Moldova ca M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, C. Negri, Alecu Russo, Al. I. Cuza, elocventa compoziție istorică referitoare la întâlnirea revoluționarilor în casele Mavrocordat de la Copou în 28—29 martie 1848, pictură de P. Vedenișchi, precum și obiecte care au aparținut lui V. Alecsandri și M. Kogălniceanu.

Aceleași interese și aspirații ale luptei pentru libertate socială și națională sînt exprimate cu patos revoluționar în documentele privind evenimentele din Țara Românească: Proclamația de la Islaz, decrete ale guvernului revoluționar provizoriu, cocarda tricoloră a revoluționarilor munteni, scrisori originale ale pașoptiștilor C. A. Rosetti, Al. Golescu, A. Ubicini, ziarele „Pruncul român“, „Poporul suveran“, în paginile cărora s-a militat pentru Unire, medalia „Pro virtute militari“ (13 septembrie 1848).

Imagini ilustrative în care prezența maselor este grăitoare completează textul lui N. Bălcescu: „Revoluția din iunie n-a fost inventată, nici fabricată... ea nu-i decît dezvoltarea acelei mișcări continui, începută chiar de la origină, și atît în societatea noastră, cit și în toate celelalte societăți“. Activitatea revoluționară a guvernului din Țara Românească, țelurile social-politice din documentele programatice aveau să fie apreciate și de Karl Marx: „Valahii răstoarnă vechiul regim și pun în mod provizoriu în locul lui unul nou. Ei vor să schimbe în întregime vechiul sistem și să se organizeze după modelul popoarelor civilizate“. Alte materiale ilustrative, între care desenul alegoric al spînzurării Regulamentului organic, desene ale epocii prezentînd intrarea trupelor turcești pe teritoriul țării, „baia de sînge de la București“, precum și alte materiale documentare, toate acestea capătă o semnificație deosebită în contextul cuvintelor marelui patriot N. Bălcescu: „Să nu uităm că sîntem datori a apăra naționalitatea și drepturile noastre, de vom fi nevoiți chiar vîrsînd sîngele nostru“.

Figura luminoasă a lui Nicolae Bălcescu, a celui care „în rîndul revoluționarilor europeni de la 1848 ocupă unul din primele locuri“ (Ev. Tarlé) este reprezentată într-o compoziție istorică intitulată „Nicolae Bălcescu citind proclamația către popor“ de pictorul N. Popovici-Lespezi. O suită de fotografii-portrete, între care Gh. Magheru, Al. G. Golescu, C. A. Rosetti, Ion Ionescu de la Brad, D. Bolintineanu ș.a. încheie prezentarea evenimentelor din Țara Românească.

Idealurile luptei de eliberare socială și națională sînt exprimate și în materialele documentare privind Transilvania anilor 1848—1849, revoluția de aici fiind — după opinia publică europeană a timpului — una dintre cele mai grele, mai îndelungate și mai dramatice din cîte a cunoscut Europa atunci.

În jurul fotografiilor-potretet ale lui Avram Iancu, Simion Bărnuțiu, Gh. Barițiu, Eftimie Murgu, Axente Sever, Andrei Mureșanu, Șt.

Ludwig Roth și alții, precum și a imaginii adunării de la Blaj din 3/15 mai care a căpătat valoare de simbol pentru 1848 în Transilvania, sînt o serie de exponate documentare de importanță covârșitoare pentru prezentarea evenimentelor din Transilvania. Astfel există o reproducere a manifestului redactat de Simion Bărnuțiu la 25 martie 1848 intitulat „Fraților români“, în care, alături de revendicările social-politice cu caracter burghezo-democratic, este exprimat protestul împotriva anexării Transilvaniei la Ungaria. De asemenea sînt expuse o serie de fotocopii după textul jurămîntului rostit la adunarea de la Blaj din 3/15 mai, ziarul „Organul național“ (19 mai) cuprinzînd *Punctele petițiunii din partea națiunii române*, manifestul „Frați unguri, sași și secui“ — un adevărat apel la unire în lupta pentru dobîndirea drepturilor și egalității tuturor, *Declaratio* a adunării de la Blaj din 15/27 septembrie 1848, scrisoarea lui Avram Iancu către tribunul Nicolae Corcheș cerîndu-i mobilizarea luptătorilor din satele zonei Cîmpeni.

Dialogul permanent între revoluționarii moldoveni, munteni și transilvăneni este ilustrat prin materiale originale sau în fotocopii, documentare sau lucrări artistice. Astfel: scrisoarea lui N. Bălcescu către V. Alecsandri (24 februarie 1848) prin care îl informa despre participarea tinerilor români aflați în Franța pentru studii la revoluția din februarie la Paris, întîlnirea revoluționarilor moldoveni și munteni la Mînjina în mai 1845, prezența activă a lui Ion Ionescu de la Brad în Țara Românească, lista revoluționarilor moldoveni participanți la adunarea de la Blaj, *Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei*, redactate la Brașov de un grup de revoluționari moldoveni, ziarul „Espatriatul“ din 1849, apărrea la Brașov sub redacția lui Cezar Bolliac, întîlnirea lui N. Bălcescu cu Avram Iancu în tabăra de la Cîmpeni (pictură de P. Vedenivski), ziarul românesc „Democrația“ din iunie 1849 ce apărrea la Budapesta sub redacția lui S. Poniș cu sprijinul lui N. Bălcescu, publicațiile „România viitoare“, „Republica română“, apărute în emigrație etc. Mari personalități pașoptiste ca M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, C. Negri, N. Bălcescu, D. Bolintineanu, C. Bolliac, C. A. Rosetti, Avram Iancu sînt ilustrate în expoziție prin busturi masive, opere ale sculptorilor ieșeni Eftimie Birleanu, Vl. Florea, D. Căileanu, Lucreția Dumitrașcu și O. Crișmaru.

Un text referitor la evidențierea uriașului potențial revoluționar al poporului român la 1848, a înfrîngerii revoluției care s-a datorat în principal intervenției marilor imperii vecine — otoman, țarist și habsburgic — precum și o mare hartă a țărilor române cu marcarea centrelor revoluționare de la 1848 fac trecerea spre acea parte tematică a expoziției care arată că tezaurul gîndirii pașoptiste a rodit din plin în toate marile momente ale istoriei naționale ce au urmat anului 1848. Materialele expuse demonstrează că, așa cum aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Luptele revoluționare de la 1848 au afirmat dreptul sacru al poporului român la existență de sine stătătoare, precum și hotărîrea sa de a merge în pas cu ideile avansate ale epocii, de a înainta neabătut pe calea democrației și progresului“.

Momentul Unirii Moldovei cu Țara Românească, 1859, este marcat, muzeistic, de un generic impresionant format din portretul lui Al. I. Cuza și textul lui M. Kogălniceanu : „Alegîndu-te pe tine domn în țara noastră, noi am voit să arătăm lumii ceea ce toată firea dorește : la legi noi, oameni noi“. Materiale documentare originale ca publicația „Steața Dunării“, litografia „Comitetul unionist din Iași“, actele alegerii deputaților țărani în Adunarea ad-hoc a Moldovei, certificatul de deputat al țaranului Ion Roată, demisia lui Al. I. Cuza din postul de pîrcălab de Galați, litografiile reprezentînd Adunările ad-hoc de la Iași și București, jalba țaranilor clăcași moldoveni depusă în Adunarea ad-hoc, proclamația „Românilor“ dată de Al. I. Cuza la 11 decembrie 1861, cărți cu legi ale Principatelor Unite — toate acestea sînt completate cu obiecte istorice grăitoare : urna Societății de medici și naturaliști din Iași care a servit la alegerea lui Al. I. Cuza ca domn al Moldovei, o sabie cu stema Principatelor Unite pe gardă, decorații ale domnitorului Al. I. Cuza.

Momentul independenței naționale a României este amplu tratat prin piese muzeistice originale ca : documente, cărți, picturi, arme, decorații grupate în jurul textului lui M. Kogălniceanu, ale cărui cuvinte au făcut să se ridice fruntea poporului român cu și mai multă mîndrie : „Sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare ; sîntem o națiune liberă și independentă“.

O treaptă calitativ superioară a tradițiilor revoluționare de luptă a poporului nostru o constituie începutul organizării mișcării muncitorești și socialiste, crearea partidului clasei muncitoare din România în 1893, înfăptuirea statului național unitar român la 1 decembrie 1918, transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român în mai 1921 — evenimente care, prin bogatele materiale documentare expuse, demonstrează că idealurile luptei sociale și naționale căpătau contururi precise, ce se realizau cu fiecare nou pas istoric al dezvoltării țării.

Toate marile momente ale istoriei contemporane, ale luptei neînfricate a Partidului Comunist Român împotriva terorii fasciste, pentru apărarea independenței noastre naționale, care au culminat cu 23 August 1944 — moment de răscruce în istoria țării — și cu 30 Decembrie 1947 — proclamarea Republicii Populare Române, sînt ilustrate prin ample fotografii și documente originale. Tema finală a expoziției, România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, este sugestiv redată printr-o hartă a țării cu vignete ce prezintă ampla activitate economică a Republicii noastre, a unui popor liber și unit, independent și suveran, stăpîn unic și deplin al pămîntului strămoșesc. Pe hartă sînt scrise emoționantele cuvinte ale tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Generațiilor de astăzi le este hărăzită fericirea de a vedea înfăptuindu-se visurile și dorințele cele mai cutezătoare ale înaintașilor noștri, le-a revenit misiunea de a făuri viitorul de aur al patriei“.

Expoziția închinată evenimentelor revoluționare din 1848, desfășurată în monumentalul hol central al Palatului Culturii din Iași, prin bogatele materiale documentare expuse, prin organizarea lor tematică la un înalt nivel științific și printr-o prezentare muzeotehnică de o so-

brietate elocventă, s-a impus ca o realizare muzeografică de prestigiu, apreciată atât de specialiști, cit și de un larg public. Numărul impresionant de vizitatori ai expoziției, lecțiile de istorie ținute cu elevi aici, studierea cu atenție de către tineri a documentelor expuse, informațiile cerute muzeografilor de către vizitatori — toate acestea demonstrează înalta eficiență instructiv-educativă a expoziției.

UNE RÉALISATION MUSÉOLOGIQUE DE PRÉSTIGE

Résumé

L'article présent, succinctement, la structure de l'exposition de „125 ans de la révolution démocratique-bourgeoise de 1848 des pays roumains” :

— les causes de la révolution de 1848 ont été bien implantées dans la réalité économique, sociale et politique roumaine ;

— on présente les événements révolutionnaires de 1848 de Moldavie, Valachie et Transilvanie pour mettre en relief le caractère unitaire de la révolution roumaine ;

— l'accomplissement de l'idéals du 1848, le progrès continu du pays tout le long de l'histoire jusqu'aux nos jours.

Un grand nombre de documents et d'objets originaux, d'estampes, peintures et sculptures ont enrichi considérablement cette exposition — véritable réalisation muséologique.